

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ JURISDICTIONALĂ
NR. 3226 / 23 APR 2019

romania2019.eu

R O M Â N I A
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
CABINETUL PREȘEDINTELUI

PARLAMENTUL ROMÂNIEI
601/24.4.2019

Palatul Parlamentului
Calea 13 Septembrie nr.2, Intrarea B1, Sectorul 5, 050725, București, România
Telefon: (+40-21) 313.25.31; Fax: (+40-21) 312.54.80
Internet: <http://www.ccr.ro> E-mail: pres@ccr.ro

Dosar nr.72A/2019

Domnului
CĂLIN CONSTANTIN ANTON POPESCU-TĂRICEANU
Președintele Senatului

În conformitate cu dispozițiile art.18 alin.(2) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, vă comunicăm alăturat Decizia nr.143 din 13 martie 2019, prin care Curtea Constituțională a admis, cu unanimitate de voturi, obiecția de neconstituționalitate și a constatat că prevederile articolului unic [cu referire la art.I pct.18 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018] din Legea pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, precum și pentru unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a referendumului național pentru revizuirea Constituției sunt neconstituționale. Totodată, Curtea a constatat că prevederile articolului unic [cu referire la art.I pct.1, 7, 9 și 15 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018] din Legea pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018, sunt constituționale în raport cu criticile de neconstituționalitate intrinsecă formulate, precum și legea, în ansamblul său, în raport cu criticile de neconstituționalitate extrinsecă formulate.

Primiți, vă rog, Domnule Președinte, asigurarea deplinei noastre considerații.

PREȘEDINTE,

Prof. univ. dr. VALER DORNEANU

ROMÂNIA
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

Dosar nr.72A/2019

DECIZIA nr.143
din 13 martie 2019

referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, precum și pentru unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a referendumului național pentru revizuirea Constituției

Valer Dorneanu	- președinte
Marian Enache	- judecător
Petre Lăzăroiu	- judecător
Mircea Ștefan Minea	- judecător
Daniel Marius Morar	- judecător
Mona-Maria Pivniceru	- judecător
Livia Doina Stanciu	- judecător
Simona-Maya Teodoroiu	- judecător
Varga Attila	- judecător
Valentina Bărbățeanu	- magistrat-asistent

1. Pe rol se află soluționarea obiecției de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, precum și pentru unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a referendumului național pentru revizuirea Constituției, obiecție formulată de Președintele României.

2. Obiecția de neconstituționalitate a fost înregistrată la Curtea Constituțională cu nr.109 din 7 ianuarie 2019 și constituie obiectul Dosarului nr.72A/2019.

3. **În motivarea obiecției de neconstituționalitate**, autorul acesteia formulează deopotrivă motive de neconstituționalitate extrinsecă și intrinsecă.

4. În ceea ce privește motivele de neconstituționalitate extrinsecă, se susține că Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018 încalcă art.115 alin.(4) din Constituție, referitor la condițiile în care pot fi emise ordonanțe de urgență. În acest sens, se arată, în esență, că împrejurările justificative la care se face trimitere în preambulul actului normativ menționat și expunerea de motive a proiectului de lege de aprobare a Ordonanței de urgență nu demonstrează existența unei situații extraordinare, astfel cum această noțiune a fost conturată în jurisprudența Curții Constituționale. Faptul că Senatul a adoptat în data de 11 septembrie 2018 o propunere legislativă privind revizuirea Constituției, lipsa unei infrastructuri legale și organizatorice de sine stătătoare a referendumului sau necesitatea creării cadrului legal prin care referendumul național privind revizuirea Constituției să se poată organiza în același timp cu referendumul cu privire la problemele de interes local nu pot fi invocate pentru adoptarea în regim de urgență a actului normativ criticat. În acest sens, autorul obiecției precizează, totodată, că, în jurisprudența sa anterioară, Curtea a reținut faptul că organizarea concomitentă a unui referendum local cu alegeri locale reprezintă o situație conjuncturală, iar astfel de motive reprezintă aspecte de oportunitate ale reglementării, caz în care nu există o situație extraordinară, de natură obiectivă (Decizia nr. 361 din 26 mai 2016).

5. Arată că urgența reglementării nu echivalează cu existența situației extraordinare, reglementarea operativă putându-se realiza și pe calea procedurii obișnuite de legiferare. Precizează că ordonanța de urgență criticată instituie, pe de o parte, o serie de reglementări cu privire la referendumul din zilele de 6 și 7 octombrie 2018, dar și numeroase modificări ale Legii nr. 3/2000, care se aplică tuturor celor trei tipuri de referendum, astfel că reglementările care modifică actul normativ de bază în materia referendumului nu pot fi justificate prin existența unei situații extraordinare și nici printr-o urgență a reglementării.

6. În motivarea criticii, se menționează că, în jurisprudența sa, Curtea Constituțională a stabilit că invocarea elementului de oportunitate în afirmarea existenței situației extraordinare „conferă acesteia un caracter arbitrar, de natură să

creeze dificultăți insurmontabile în legitimarea delegării legislative” (Decizia nr. 1008 din 7 iulie 2009). Din această perspectivă, organizarea concomitentă a unui referendum de revizuire a Constituției cu un referendum local este o situație conjuncturală, de oportunitate, care nu poate fi calificată drept o situație extraordinară a cărei reglementare nu poate fi amânată. În plus, intervențiile legislative precum sunt cele de la art. I pct. 5, prin care se abrogă dispozițiile prin care cetățenii au dreptul să verifice înscrierea în listele electorale sau exceptarea aplicării dispozițiilor privind Sistemul informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal prin art. I pct. 17 sunt aspecte ce nu justifică intervenția pe calea unei ordonanțe de urgență.

7. Se arată, totodată, că, potrivit art.115 alin.(6) din Constituție, ordonanțele de urgență nu pot afecta drepturile electorale. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a statuat că „sfera drepturilor electorale este mai largă decât cea rezultată din Constituție, unde sunt reglementate doar drepturile electorale fundamentale ale cetățenilor, în timp ce celelalte drepturi electorale sunt prevăzute de lege” (Decizia nr. 1189 din 6 noiembrie 2008). În cauza de față, prin art. I pct. 5 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018 este abrogat art.19 din Legea nr.3/2000 care prevede dreptul cetățenilor de a verifica înscrierea în listele electorale și de a formula întâmpinări împotriva omisiunilor, înscrierilor greșite și oricăror erori din liste. Aceasta echivalează cu o eliminare din legislația privind referendumul a dreptului menționat, întrucât, deși, potrivit art. 62 din Legea nr. 3/2000, dispozițiile acesteia se completează în mod corespunzător cu cele ale Legii nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, legea amintită nu prevede un asemenea drept al cetățenilor.

8. În mod similar, se arată că art. I pct. 15 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018 schimbă modalitatea în care Autoritatea Electorală Permanentă realizează controlul în vederea depistării eventualelor voturi multiple sau a persoanelor care au votat fără a avea drept de vot, acest control realizându-se numai

la sesizarea persoanelor interesate, însoțită de probele pe care se întemeiază. Se susține că această modificare afectează dreptul electoral procedural al cetățenilor de a beneficia de o verificare din oficiu a listelor electorale permanente și suplimentare, antrenând consecințe negative asupra acestuia prin restrângerea condițiilor de realizare a acestui control și prin impunerea de cerințe suplimentare pentru persoanele care solicită o astfel de verificare. În opinia autorului sesizării, verificarea din oficiu a listelor electorale permanente și suplimentare în vederea detectării cazurilor de fraudă reprezintă un drept electoral procedural ce ține de exercitarea și protecția drepturilor electorale fundamentale ale cetățenilor (dreptul de vot, dreptul de a fi ales, dreptul de a alege).

9. În motivarea obiecției de neconstituționalitate se mai susține că Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018 încalcă prevederile din Constituție cuprinse în art. 1 alin. (4) privind separația puterilor în stat, art. 61 alin. (1) privind rolul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării, art. 147 alin. (4) referitor la forța general obligatorie a deciziilor Curții Constituționale și în art. 151 alin. (3) potrivit căruia revizuirea Constituției este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire.

10. În acest sens, se arată că, prin dispozițiile art.II din Ordonanța de urgență nr.86/2018, Guvernul a instituit o derogare de la prevederile art.6 alin.(4) și art.34 din Legea nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, stabilind că *„alegătorii sunt chemați să își exprime voința prin vot în cadrul referendumului național cu privire la revizuirea Constituției, în zilele de 6 și 7 octombrie 2018”*. Potrivit art.2 alin.(1) din Legea fundamentală, referendumul reprezintă modalitatea prin care poporul român exercită în mod direct suveranitatea națională. Consultarea poporului se realizează prin trei tipuri de referendum național, și anume, cel inițiat de Președintele României asupra unor probleme de interes național, prevăzut de art. 90 din Constituție, cel organizat cu privire la demiterea Președintelui României în cadrul procedurii reglementate în art. 95 din Legea fundamentală și cel prin care se aprobă

revizuirea Constituției, conform art. 151 alin. (3) din Legea fundamentală. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut că „pentru coerența procedurii este rațional ca aceeași autoritate care inițiază organizarea referendumului să fie și cea care stabilește data și obiectul referendumului” (Decizia nr. 612 din 3 octombrie 2017). Sub acest aspect, precizează că Parlamentul a fost cel care a adoptat propunerea de revizuire a Constituției și a stabilit prin lege și data referendumului, aceasta fiind, potrivit art. 6 alin. (4) din Legea nr. 3/2000, ultima duminică a perioadei de 30 de zile prevăzută la art. 151 alin. (3) din Constituție, calculată de la data adoptării de către Parlament a proiectului legii constituționale.

11. Invocând jurisprudența Curții Constituționale cu privire la stabilirea datei referendumului, respectiv Decizia nr. 612 din 3 octombrie 2017 și Decizia nr. 47 din 1 februarie 2018, autorul obiecției arată că, deși Parlamentul a stabilit chiar prin Legea nr. 3/2000 data la care se organizează referendumul de revizuire a Constituției, ceea ce se înscrie în exigențele constituționale referitoare la competența exclusivă a Parlamentului de a decide asupra acestui aspect, Guvernul a adoptat Ordonanța de urgență nr. 86/2018 stabilind, prin derogare de la dispozițiile art. 6 alin. (4) și art. 34 din Legea nr. 3/2000, că referendumul național pentru revizuirea Constituției se desfășoară în două zile, zilele de 6 și 7 octombrie, contrar celor stabilite prin Legea nr. 3/2000. Se susține că o atare intervenție legislativă este contrară celor statuate în jurisprudența Curții Constituționale și rolului Parlamentului căruia îi este încălcată competența exclusivă de a stabili data organizării unui referendum de revizuire a Constituției.

12. În plus, adoptarea în data de 18 septembrie 2018 a unei ordonanțe de urgență pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000, în condițiile în care, la data de 10 iulie 2018 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, Legea nr.159/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000, care a stabilit care este data unui referendum de revizuire a Constituției, contravine chiar rolului Parlamentului în calitate de unică autoritate legiuitoare, așa cum acesta este prevăzut de art. 61 alin. (1) din Constituție. Modificarea voinței autorității legiuitoare la un

interval de două luni de la momentul la care aceasta a stabilit în legea-cadru data pentru acest tip de referendum încalcă principiul separației puterilor în stat și rolul constituțional al forului legislativ.

13. În ceea ce privește **motivele de neconstituționalitate intrinsecă**, se susține că prevederile art.I pct.1 și pct.7 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018 încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție care consacră principiul legalității.

14. Art. I pct. 1 din ordonanța de urgență modifică alin. (3) al art. 2 din Legea nr. 3/2000 precizând că în cadrul referendumului populația poate fi consultată cu privire la una sau la mai multe probleme de interes național sau local, după caz, precum și cu privire la revizuirea Constituției sau la o problemă de interes național și o problemă de interes local, pe buletine de vot separate. Autorul obiecției arată că, spre deosebire de reglementarea anterioară, noua reglementare introduce sintagmele „*de interes național sau local, după caz*” și „*revizuirea Constituției sau la (...)*”. Intenția legiuitorului delegat a fost de a crea cadrul legal prin care referendumul național privind revizuirea Constituției să se poată organiza în același timp cu referendumul cu privire la probleme de interes local. Or, sub acest aspect, consideră că modul de redactare este unul deficitar, lipsind norma de claritate și precizie.

15. Referitor la art.I pct.7 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018, care modifică art.23 din Legea nr.3/2000, autorul obiecției susține că este incert dacă termenul de 5 zile pentru constituirea birourilor electorale curge de la momentul publicării anumitor acte în Monitorul Oficial [a proiectului legii constituționale de revizuire, împreună cu decizia Curții Constituționale, în cazul referendumului de revizuire a Constituției, a hotărârii Parlamentului, respectiv a decretului Președintelui României în cazurile prevăzute de art. 15 alin. (1) lit. b) și c) din Legea nr. 3/2000] sau de la momentul diseminării informațiilor prin presă, radio și televiziune.

16. Se critică, de asemenea, prevederile art.I pct.9 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018 prin raportare la dispozițiile art.1 alin.(5) privitor la principiul legalității, art.8 alin.(2) care consacră rolul partidelor politice și art.16

alin.(1) din Constituție referitor la egalitatea în fața legii. Astfel, autorul obiecției semnalează faptul că, față de reglementarea anterioară, Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018 înlocuiește sintagma „*delegați ai partidelor politice reprezentate în Parlament*”, cuprinsă în art.26 alin.(1) din Legea nr.3/2000 referitor la compunerea birourilor electorale de circumscripție ale județelor și al municipiului București, biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate, oficiilor electorale ale sectoarelor municipiului București și birourilor electorale ale secțiilor de votare din țară, cu sintagma „*delegați ai partidelor politice parlamentare și ai organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale cu grup parlamentar propriu în ambele Camere ale Parlamentului*”. Așadar, noua reglementare introduce condiția ca din formațiunile menționate să facă parte numai delegați ai partidelor politice parlamentare și ai organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale cu grup parlamentar propriu în ambele Camere ale Parlamentului. Or, în spiritul art.8 din Constituție și al art.1 și 2 din Legea partidelor politice nr. 14/2003, care definesc și caracterizează partidele politice, participarea delegaților partidelor politice în componența birourilor și oficiilor electorale prevăzute de art. 26 alin. (1) din Legea nr. 3/2000 reprezintă îndeplinirea uneia dintre principalele funcții ale partidelor politice, cea de a contribui la formarea unor autorități publice și de a promova pluralismul politic.

17. Susține, așadar, că participarea la constituirea birourilor și oficiilor electorale prevăzute de Legea nr. 3/2000 nu poate fi realizată în mod diferențiat, atât timp cât toate partidele politice parlamentare au obținut mandate de deputați sau senatori, în caz contrar fiind încălcate principiile prevăzute de art. 8 din Constituție referitoare la pluralismul politic și la definirea și exprimarea voinței politice a cetățenilor. Prezența delegaților din toate partidele parlamentare reprezintă o garanție în plus pentru corecta desfășurare a referendumului, indiferent de tipul acestuia.

18. În jurisprudența Curții Constituționale, s-a reținut că, potrivit Codului bunelor practici în materie de referendum, „aspectele fundamentale în materie nu ar trebui modificate cu mai puțin de un an înaintea unui referendum sau ar trebui

reglementate de Constituție ori la un nivel superior legii ordinare” (Decizia nr. 736 din 24 iulie 2012). Având în vedere că dispozițiile art.I pct.9 schimbă componența birourilor și oficiilor electorale prevăzute la art.26 alin.(1) din Legea nr. 3/2000, actul normativ aduce o modificare asupra unei reguli fundamentale, cea vizând componența comisiilor electorale, aspect ce contravine art.1 alin.(5) din Constituție. Imperativul stabilității legislației referendare a fost recunoscut și în jurisprudența Curții Constituționale (Decizia nr. 736 din 24 iulie 2012 și Decizia nr. 612 din 3 octombrie 2017). Totodată, o asemenea prevedere contravine și dispozițiilor din același Cod referitoare la garanțiile procedurale – organizarea referendumului de către un organ imparțial, potrivit căroră *„Partidele politice sau partizanii și adversarii propunerii supuse la vot trebuie să fie în mod egal reprezentați în comisiile electorale sau trebuie să poată observa activitatea organului imparțial. Egalitatea între partidele politice poate fi înțeleasă într-un sens strict sau proporțional”* [pct. II secțiunea 3.1 lit.e)].

19. Mai mult, această reglementare instituie o condiție discriminatorie pentru partidele politice parlamentare care au un grup parlamentar propriu doar în una dintre Camerele Parlamentului față de partidele politice parlamentare care au un grup parlamentar propriu în ambele Camere ale Parlamentului, acest criteriu nefiind unul justificat obiectiv și rațional pentru aplicarea unui tratament juridic diferențiat.

20. Aceleași considerente sunt valabile și în cazul art. I pct. 12 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018 care introduce un nou articol, art. 27¹, în Legea nr.3/2000 și care instituie aceeași condiție cu privire la partidele politice care pot avea delegați în birourile electorale ale secțiilor de votare din străinătate, prin folosirea sintagmei *„grup parlamentar propriu în ambele camere ale Parlamentului”*.

21. Cu privire la prevederile art. I pct. 15 și pct. 18 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018, se susține că încalcă art.1 alin.(3) și (5) din Constituție privind caracteristicile statului român și art.2 alin.(1) referitor la poporul român ca titular al suveranității naționale.

22. Referitor la art.I pct.15 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018, autorul sesizării critică faptul că, față de reglementarea anterioară, Autoritatea Electorală Permanentă nu mai verifică din oficiu, în termen de 60 de zile de la data referendumului, listele electorale permanente și tabelele electorale utilizate în cadrul secțiilor de votare în vederea depistării eventualelor voturi multiple. Noua reglementare introduce posibilitatea Autorității Electorale Permanente de a realiza asemenea verificări doar la sesizarea persoanelor interesate, făcută în cel mult 15 zile de la data constatării valabilității referendumului național și însoțită de probele pe care se întemeiază. De aceea, consideră că modificarea adusă art.43¹ alin.(4) din Legea nr.3/2000 prin art.I pct.15 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018 echivalează cu eliminarea unui standard de integritate în desfășurarea corectă a unui referendum. În condițiile în care verificarea sesizării de vot multiplu este condiționată de faptul ca sesizarea persoanelor interesate să fie însoțită de probele pe care se întemeiază, acest mecanism devine unul imposibil de utilizat de către cetățeni și este golit de conținut. Ca atare, lipsirea Autorității Electorale Permanente de un mecanism esențial pentru a asigura corecta și buna desfășurare a unui referendum, mijloc de exprimare directă a voinței suverane a poporului român, cu evitarea unor fraude și voturi multiple, reprezintă o încălcare a principiului statului de drept prevăzut de art. 1 alin. (3) din Constituție și, implicit, a principiului legalității prevăzut de art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală. Apreciază că noua reglementare este contrară și Codului de bune practici în materie de referendum adoptat de Comisia de la Veneția, care, la pct. I secțiunea 3.2 referitoare la „*Libera exprimare a voinței electoratului și combaterea fraudei*”, punctul (xv), prevede că „*autoritatea statală trebuie să sancționeze orice fraudă electorală*”.

23. În mod similar, exceptarea de la completare în mod corespunzător a dispozițiilor Legii nr.3/2000 cu cele ale Legii nr.208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente în privința reglementărilor vizând Sistemul informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal și centralizarea

electronică a rezultatelor votării, prin art. I pct. 17, elimină o garanție a desfășurării corecte a referendumului, mijloc fundamental de exercitare a voinței suverane a poporului român.

24. În ceea ce privește prevederile art.I pct.18 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018, se critică instituirea regulii potrivit căreia în procesul-verbal privind rezultatele referendumului numărul participanților trebuie să fie mai mare sau egal cu suma voturilor valabil exprimate la răspunsul „DA”, a celor la răspunsul „NU” și a voturilor nule. Consacrarea unei asemenea reglementări echivalează cu legiferarea posibilității ca numărul participanților să fie mai mare decât numărul celor care au exprimat un vot (pozitiv, negativ sau nul), ceea ce contravine chiar principiului statului de drept și democratic, prevăzut de art. 1 alin. (3) din Constituție. Anexele nr.2 și 6 din Legea nr.3/2000, în cuprinsul cărora este operată această modificare, prevedeau anterior ca numărul participanților să fie egal cu suma voturilor pozitive, negative și nule. Având în vedere că aceste trei variante sunt singurele pe care un participant le are în momentul exercitării votului, modificarea adusă elimină chiar garanția corectei desfășurări a unui referendum, ceea ce contravine art.1 alin.(3) și (5) și art.2 alin.(1) din Legea fundamentală.

25. Consideră, totodată, că și această modificare este contrară Codului de bune practici în materie de referendum, care, la pct.I secțiunea 3.2 referitoare la *„Libera exprimare a voinței electoratului și combaterea fraudei”*, punctul (vii), prevede că *„trebuie utilizate cel puțin două criterii pentru evaluarea corectitudinii rezultatului scrutinului: numărul de alegători care s-au prezentat la vot și numărul buletinelor de vot introduse în urnă”*. Or, prin reglementarea posibilității ca la finalul scrutinului numărul participanților să fie mai mare decât numărul total al voturilor exprimate (pozitive, negative sau nule) se elimină chiar o garanție a bunei desfășurări a referendumului, aspect contrar art. 1 alin. (3) și (5) și art. 2 alin. (1) din Constituție.

26. În considerarea argumentelor expuse, autorul obiecției solicită Curții să admită sesizarea de neconstituționalitate și să constate că Legea privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 86/2018 pentru modificarea și completarea

Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, precum și pentru unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a referendumului național pentru revizuirea Constituției este neconstituțională în ansamblul său.

27. În conformitate cu dispozițiile art.16 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, obiecția de neconstituționalitate a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, precum și Guvernului, pentru a-și exprima punctele lor de vedere.

28. **Președintele Camerei Deputaților** apreciază că obiecția de neconstituționalitate este neîntemeiată.

29. În ceea ce privește critica prin raportare la prevederile art.115 alin.(4) din Constituție, arată că situația extraordinară reținută în preambulul actului normativ emis reprezintă abaterea de la obișnuit, ca urmare a faptului că Senatul a adoptat în data de 11 septembrie 2018, în calitate de Cameră decizională, propunerea legislativă de revizuire a Constituției, ceea ce a determinat necesitatea organizării de către Guvern a referendumului național în cel mult 30 de zile. Această realitate nu a depins de voința Guvernului care, luând act de această situație obiectivă, a fost constrâns să reacționeze prin legiferarea măsurilor adecvate: asigurarea infrastructurii pentru exercitarea dreptului de vot în străinătate și evitarea producerii blocajelor în activitățile organismelor electorale și ale instituțiilor responsabile pentru efectuarea operațiunilor de organizare a procesului de votare.

30. Consideră că nu poate fi reținută critica prin raportare la dispozițiile art.115 alin.(6) din Constituție, ca urmare a abrogării art. 19 din Legea nr. 3/2000 prin art. I pct. 5 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018, întrucât, contrar argumentelor prezentate, dreptul de a contesta la care se face referire poate fi realizat prin aplicarea prevederilor art. 62, potrivit căroră „*dispozițiile prezentei legi se completează în mod corespunzător cu cele ale Legii nr. 208/2015, cu modificările și completările ulterioare [...]*”, coroborate cu cele ale art. 47 din actul normativ la care se face trimitere, care reglementează posibilitatea exercitării dreptului de verificare a

înscrierii în Registrul electoral, procedura aplicabilă, competența soluționării, respectiv termenele în care aceasta se realizează.

31. Apreciază, totodată, că stabilirea de către Guvern a desfășurării scrutinului referendar în cele două zile consecutive de 6 și 7 octombrie 2018 nu este de natură să contracareze măsura de politică legislativă stabilită în sensul ca referendumul pentru revizuirea Constituției să se desfășoare în ultima duminică a perioadei de 30 de zile prevăzută la art. 151 alin. (3) din Constituție, întrucât nu înlătură această referință, ci pune în valoare practica utilizată la referendumul pentru revizuirea Constituției din anul 2003, când alegătorii au fost convocați la urne în două zile consecutive, fapt care a facilitat exprimarea acestui drept constituțional de un număr cât mai mare de persoane. În acest sens, apreciază ca fiind relevante considerentele care fundamentează Decizia Curții Constituționale nr.735 din 24 iulie 2012 și Hotărârea nr. 1 din 15 octombrie 2003.

32. Cu privire la criticile referitoare la lipsa de claritate a art. I pct. 1 și 7 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018, opinează că sunt respectate cerințele privind precizia și previzibilitatea normelor juridice. Apreciază că argumentele prezentate de autor adaugă ipoteze circumstanțiale din perspectivă interpretativă, care excedează intenției de reglementare avute în vedere de Guvern și confirmate de Parlament prin legea de aprobare.

33. Față de critica adusă prevederilor art. I pct. 9, cu referire la art.26 alin.(1) din Legea nr. 3/2000, apreciază că, prin modificarea dispusă, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018 nu introduce elemente de noutate cu privire la condiția reprezentării parlamentare a partidelor care desemnează delegați în cadrul birourilor electorale. Totodată, având în vedere necesitatea integrării unitare a cadrului normativ al legislației referendare în ansamblul legislației electorale naționale, opinează că intervenția legislativă asupra prevederii în cauză a fost determinată de necesitatea corelării cu prevederile Legii nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, regula desemnării reprezentanților din partea partidelor politice

parlamentare și organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale cu grup parlamentar propriu în ambele Camere ale Parlamentului regăsindu-se în mecanismul de constituire a Biroului Electoral Central pentru alegerile parlamentare.

34. În ceea ce privește condiția „*de a avea grup parlamentar în ambele Camere ale Parlamentului*”, consideră că aceasta nu se referă la partidele politice parlamentare, concluzie care rezultă din definiția dată acestora la art. 118 alin. (2) din Legea nr. 208/2015, corelată cu Hotărârea Biroului Electoral Central nr. 2/H din 23 septembrie 2018, potrivit căreia „*cerința de a avea «grup parlamentar propriu în ambele Camere ale Parlamentului» se referă numai la organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale*”.

35. Referitor la faptul că Autoritatea Electorală Permanentă verifică listele electorale permanente, respectiv listele electorale suplimentare utilizate în cadrul secțiilor de votare doar la sesizarea persoanelor interesate, apreciază că reglementarea condițiilor în care Autoritatea Electorală Permanentă asigură așa-zisul control din oficiu al listelor electorale utilizate în secțiile de votare ar fi putut avea incidență în materia drepturilor electorale numai în cazul în care aceasta ar fi fost o etapă obligatorie în procedura referendară. Însă validarea referendumului nu a fost și nu este condiționată de efectuarea acestui control al listelor electorale, constatările Autorității Electorale Permanente neavând nicio semnificație din perspectiva validității rezultatelor în cadrul procedurii referendare. În acest context, modificările introduse nu vizează drepturile electorale, controlul efectuat fiind unul *post-factum*, realizat în 60 de zile de la data referendumului, care nu poate afecta rezultatul referendumului național. Acesta nu aduce prejudicii drepturilor electorale fundamentale ale cetățenilor, ci, dimpotrivă, instituie un drept electoral procedural inexistent în forma anterioară a Legii nr.3/2000, acela ca orice persoană interesată să poată sesiza autorității menționate cazurile de exercitare a votului fără a avea drept sau cele de vot multiplu.

36. De asemenea, consideră că nu poate fi reținută perspectiva autorului cu privire la neconstituționalitatea art. I pct. 18, referitor la numărul participanților

prevăzuți în procesele-verbale privind rezultatele referendumului. Aceasta, deoarece nu surprinde ansamblul situațiilor care intervin în procesul de votare. Arată că, în practică, au fost evidențiate situații în care numărul participanților a fost superior celor care și-au exprimat opțiunea referendară. În fapt, alegătorul nu poate fi împiedicat să părăsească sediul secției de votare cu buletinul de vot asupra sa, procedura de votare neinstituind garanții suficiente care să asigure introducerea buletinelor de vot în urne. Concretizarea situațiilor de acest tip determină imposibilitatea încheierii procesului-verbal conform rigorilor legii, una dintre „cheile” acestuia neputând fi verificată conform algoritmului instituit anterior reglementării criticate.

37. Având în vedere considerentele expuse, apreciază că sesizarea de neconstituționalitate formulată este neîntemeiată și propune respingerea acesteia.

38. **Guvernul** apreciază că obiecția de neconstituționalitate este neîntemeiată.

39. Referitor la criticile de neconstituționalitate extrinsecă prin raportare la prevederile art.115 alin.(4) din Constituție, pe considerentul că reglementările ce modifică actul normativ de bază în materia referendumului nu pot fi justificate prin existența unei situații extraordinare și nici prin urgența reglementării, arată că, astfel cum rezultă din jurisprudența Curții Constituționale, situația extraordinară este o situație de fapt, Guvernul fiind autoritatea care apreciază ce măsuri reprezintă situații extraordinare care să justifice intervenția normativă pe calea unei ordonanțe de urgență. Or, la data adoptării Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018, Guvernul a apreciat că situația extraordinară era determinată de considerentele expuse în mod detaliat în preambulul ordonanței de urgență. Apreciind cu privire la situația extraordinară, Guvernul a justificat în același timp și caracterul urgent al măsurilor propuse, determinat de timpul scurt avut la dispoziție pentru organizarea referendumului și necesitatea evitării unor blocaje ale activității organismelor electorale și ale instituțiilor responsabile pentru efectuarea operațiunilor de organizare

a procesului de votare. Ca atare, consideră că sunt întrunite condițiile constituționale prevăzute pentru emiterea unei ordonanțe de urgență.

40. În ceea ce privește critica referitoare la încălcarea art.115 alin.(6) din Constituție, privind afectarea drepturilor electorale prin suprimarea dreptului cetățenilor de a verifica listele electorale și de a face întâmpinări împotriva omisiunilor, înscrierilor greșite sau a oricăror erori din liste, arată că, în condițiile Legii nr.208/2015, verificarea înscrierilor și întâmpinările cu privire la omisiuni, înscrieri greșite sau erori urmează a se realiza cu privire la ceea ce este înregistrat în Registrul electoral, iar nu în listele electorale permanente, realizate pe baza înscrierilor din sistemul informatic. Măsura s-a impus pentru corelarea cu prevederile Legii nr.208/2015 și pentru evitarea unor disfuncționalități în organizarea și desfășurarea referendumului, neputând fi vorba de o „afectare” în sensul jurisprudenței Curții Constituționale.

41. Cu privire la critica art.I pct.15 din ordonanța de urgență, apreciază că reglementarea condițiilor în care Autoritatea Electorală Permanentă asigură verificarea listelor electorale permanente și suplimentare utilizate în secțiile de votare nu poate avea incidență în materia drepturilor electorale, întrucât validarea referendumului nu este condiționată de efectuarea acestei verificări, constatările Autorității Electorale Permanente neavând nicio valoare în cadrul procedurii referendumare.

42. În ceea ce privește organizarea referendumului în două zile, prin excepție de la prevederile art.6 alin.(4) din Legea nr.3/2000 care prevăd organizarea într-o singură zi, susține că Guvernul s-a menținut în limitele textului constituțional, derogarea de la prevederile legale menționate care vizează extinderea duratei votării cu o zi nedepășind reperul temporal la care procedura referendară trebuia finalizată sau, mai exact, la care votarea trebuia să fie încheiată.

43. Cu referire la criticile de neconstituționalitate intrinsecă, arată că normele prin care s-a reglementat posibilitatea organizării unei forme a referendumului național împreună cu un referendum local sunt suficient de clare și precise, astfel că

nu sunt nesocotite prevederile art.1 alin.(5) din Constituție. De asemenea, cu privire la aducerea la cunoștința publică a datei referendumului, precizează că legiuitorul a avut intenția de a stabili ca modalitate principală de informare publicarea în Monitorul Oficial al României, care constituie publicația oficială a statului român, și doar în mod suplimentar diseminarea informațiilor prin presă, radio și televiziune, aceasta din urmă având mai mult o utilitate practică, de înștiințare a populației în vederea mobilizării acesteia la vot, neavând incidență asupra termenului în care acesta se organizează.

44. În ceea ce privește componența birourilor electorale, arată că prin înlocuirea sintagmei „delegați ai partidelor politice reprezentate în Parlament” cu sintagma „partide politice parlamentare și organizații ale cetățenilor aparținând minorităților naționale ce au grup parlamentar propriu în ambele Camere ale Parlamentului” s-a intenționat evidențierea în mod clar a categoriilor de organisme electorale care gestionează operațiunile electorale, termenele de constituire și componența acestora.

45. Referitor la necesitatea impunerii prin lege a unei egalități perfecte între numărul participanților la vot și suma voturilor pozitive, negative și nule, menționează că cele trei variante nu sunt singurele posibile în practică. Astfel, ipotetic, alegătorul nu poate fi împiedicat să părăsească sediul secției de votare cu buletinul de vot, procedura de votare neinstituind garanții suficiente care să asigure introducerea buletinelor de vot în urne. Astfel, din moment ce semnarea listei electorale este anterioară exercitării dreptului de vot și nu ulterioară introducerii efective a buletinelor de vot în urnele de vot, este evident că în practică pot apărea situații în care cele două categorii de numere să nu coincidă. Acesta este și motivul pentru care toate legile electorale prevăd că numărul alegătorilor prezenți la vot poate fi mai mare sau egal în raport cu suma voturilor exprimate (suma buletinelor de vot din urnă). Consideră că instituirea prin lege a unei obligativități de a obține o egalitate absolută între cele două numere menționate invită la ocultarea oricărei inegalități, cu

consecința imposibilității efectuării centralizării rezultatelor referendumului și chiar afectarea prevederilor constituționale vizând statul de drept.

46. **Președintele Senatului** nu a transmis punctul său de vedere asupra obiecției de neconstituționalitate.

47. La termenul de judecată fixat pentru data de 27 februarie 2019, Curtea a amânat dezbaterile asupra cauzei pentru data de 13 martie 2019, dată la care a pronunțat prezenta decizie.

CURTEA,

examinând obiecția de neconstituționalitate, punctele de vedere ale Președintelui Camerei Deputaților și Guvernului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, dispozițiile legii criticate raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr.47/1992, reține următoarele:

48. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art.146 lit.a) din Constituție, precum și ale art.1, art.10, art.15 și art.18 din Legea nr.47/1992, republicată, să soluționeze obiecția de neconstituționalitate.

49. **Obiectul controlului de constituționalitate** îl constituie prevederile Legii pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, precum și pentru unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a referendumului național pentru revizuirea Constituției, criticate sub aspect extrinsec. De asemenea, punctual, sub aspect intrinsec, se critică și prevederile art.I pct.1, 7, 9, 15 și 18 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.799 din 18 septembrie 2018, care au următorul cuprins:

- Art. I pct.1, 7, 9, 15 și 18: *„Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 84 din 24 februarie 2000, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:*

1. La articolul 2, alineatul (3) se modifică și va avea următorul cuprins:

«(3) În cadrul referendumului populația poate fi consultată cu privire la una sau la mai multe probleme de interes național sau local, după caz, precum și cu privire la revizuirea Constituției sau la o problemă de interes național și o problemă de interes local, pe buletine de vot separate.» (...)

7. Articolul 23 se modifică și va avea următorul cuprins:

«Art.23

(1) Pentru organizarea și desfășurarea referendumului național, în cel mult 5 zile de la data aducerii la cunoștință publică a datei acestuia, se constituie Biroul Electoral Central, birouri electorale de circumscripție ale județelor, biroul electoral de circumscripție a municipiului București și oficii electorale ale sectoarelor municipiului București și biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate, iar cu 3 zile înaintea datei votării se constituie birouri electorale ale secțiilor de votare.

(2) Pentru organizarea și desfășurarea referendumului local la nivel de comună, oraș sau municipiu, în cel mult 5 zile de la data stabilirii datei acestuia, se constituie un birou electoral de circumscripție comunală, orășenească sau municipală, după caz, iar cu 3 zile înaintea datei votării se constituie birouri electorale ale secțiilor de votare.

(3) Pentru organizarea și desfășurarea referendumului local la nivel de județ, în cel mult 5 zile de la data stabilirii datei acestuia, se constituie un birou electoral de circumscripție județeană, iar cu 3 zile înaintea datei votării se constituie birouri electorale ale secțiilor de votare.» (...)

9. La articolul 26 alineatul (1), teza întâi se modifică și va avea următorul cuprins:

«(1) În cazul referendumului național, birourile electorale de circumscripție ale județelor și al municipiului București, biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate, oficiile electorale ale sectoarelor municipiului București și birourile electorale ale secțiilor de votare din țară se compun dintr-un președinte și cel mult 6 delegați ai partidelor politice parlamentare și ai organizațiilor cetățenilor aparținând

minorităților naționale cu grup parlamentar propriu în ambele camere ale Parlamentului;» (...)

15. Articolul 43¹ se modifică și va avea următorul cuprins:

«Art. 43¹

(1) Procesul-verbal pentru consemnarea rezultatului referendumului, însoțit de buletinele de vot nule și cele contestate, de contestațiile formulate, de listele electorale permanente și de listele electorale suplimentare completate la secția de votare, va fi înaintat biroului electoral ierarhic superior de către președintele biroului electoral al secției de votare, însoțit de 2 membri ai biroului, stabiliți prin tragere la sorți, și de pază militară.

(2) În cazul referendumului național, procesele-verbale întocmite de birourile electorale ale secțiilor de votare din străinătate, însoțite de toate întâmpinările și contestațiile privitoare la operațiunile electorale ale biroului electoral al secției de votare, sunt transmise prin mijloace electronice la biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate, prin grija reprezentanțelor diplomatice, în cel mult 24 de ore de la primirea acestora. Exactitatea datelor din aceste procese-verbale este confirmată de către președintele biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate, care consemnează și ștampilează documentele primite. Procesele-verbale contrasemnate sunt utilizate în centralizarea rezultatului votării.

(3) Procesele-verbale întocmite de birourile electorale județene, de biroul electoral al municipiului București, de oficiile electorale ale sectoarelor municipiului București și de biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate, însoțite de toate procesele-verbale ale secțiilor de votare din subordine, împreună cu listele electorale permanente și listele electorale suplimentare utilizate, precum și de contestațiile nerezolvate, vor fi înaintate Biroului Electoral Central.

(4) Biroul Electoral Central va transmite listele electorale permanente, respectiv listele electorale suplimentare utilizate în cadrul secțiilor de votare Autorității Electorale Permanente. La sesizarea persoanelor interesate, făcută în cel mult 15 zile de la data constatării valabilității referendumului național și însoțită de

probele pe care se întemeiază, Autoritatea Electorală Permanentă verifică listele electorale permanente și listele electorale suplimentare utilizate în cadrul secțiilor de votare la care se referă sesizarea, în vederea descoperirii cazurilor în care o persoană a votat fără a avea drept de vot sau a votat de mai multe ori. În situația în care Autoritatea Electorală Permanentă va constata existența unor persoane care au votat fără a avea drept de vot sau și-au exercitat votul de mai multe ori, va sesiza organele de urmărire penală în vederea aplicării prevederilor art. 387 din Codul penal.» (...)

18. În tot cuprinsul anexelor nr. 2-6, sintagma „Numărul participanților trebuie să fie egal cu suma ce rezultă din adăunarea cifrelor de la pct. 5, 6 și 7.” se înlocuiește cu sintagma „Pct. 2 >/= Pct. 5 + pct. 6 + pct. 7.”»

50. Dispozițiile din Legea fundamentală invocate în susținerea obiecției de neconstituționalitate sunt următoarele: art.1 alin.(3) cu referire la statul de drept, art.1 alin.(4) privind separația puterilor în stat, art.1 alin.(5) privind principiul legalității, art.2 alin.(1) referitor la poporul român ca titular al suveranității naționale, art.16 alin.(1) referitor la egalitatea în fața legii, art. 61 alin. (1) privind rolul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării, art.115 alin.(4) și (6) referitor la regimul ordonanțelor de urgență, art.147 alin.(4) referitor la forța general obligatorie a deciziilor Curții Constituționale și art.151 alin.(3) potrivit căroră revizuirea Constituției este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire.

(1) Admisibilitatea obiecției de neconstituționalitate

51. Verificarea îndeplinirii condițiilor de admisibilitate a prezentei obiecții de neconstituționalitate, prevăzute de art.146 lit.a) teza întâi din Constituție și de art.15 alin.(2) din Legea nr.47/1992, trebuie realizată sub aspectul titularului dreptului de sesizare, al termenului în care acesta este îndrituit să sesizeze instanța constituțională, precum și al obiectului controlului de constituționalitate. În jurisprudența sa, Curtea a statuat că primele două condiții se referă la regularitatea sesizării instanței constituționale, din perspectiva legalei sale sesizări, iar cea de-a

treia vizează stabilirea sferei sale de competență, astfel încât urmează a fi cercetate în ordinea anterioară, constatarea neîndeplinirii uneia având efecte dirimante și făcând inutilă analiza celorlalte condiții (a se vedea, în acest sens, Decizia nr.334 din 10 mai 2018 sau Decizia nr.385 din 5 iunie 2018).

52. Procedând la analiza elementelor mai sus enumerate, Curtea observă că, sub aspectul titularului dreptului de sesizare, prezenta obiecție de neconstituționalitate a fost formulată de Președintele României care, în temeiul art.146 lit.a) din Constituție și al art.15 alin.(1) din Legea nr.47/1992, are dreptul de a sesiza Curtea Constituțională pentru exercitarea controlului de constituționalitate *a priori*.

53. Cu privire la termenul în care poate fi sesizată Curtea Constituțională, se constată că legea criticată în cauza de față a fost trimisă Președintelui României spre promulgare în data de 19 decembrie 2018, iar obiecția de neconstituționalitate a fost formulată și înregistrată la Curtea Constituțională în data de 7 ianuarie 2019. Așadar, Curtea a fost legal sesizată, în interiorul termenului de promulgare de 20 de zile prevăzut de art. 77 alin. (1) din Constituție.

54. Referitor la obiectul sesizării, Curtea reține că legea supusă controlului de constituționalitate, adoptată de Parlament, dar nepromulgată, are un articol unic referitor la aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018. În jurisprudența sa, instanța de contencios constituțional a reținut că, într-o asemenea ipoteză, după aprobarea de către Parlament a ordonanței de urgență (sau, după caz, a ordonanței), controlul de constituționalitate se exercită față de legea de aprobare, al cărei conținut este reprezentat chiar de ordonanța guvernamentală. Ordonanțele Guvernului aprobate de Parlament prin lege încetează să mai fie acte normative de sine stătătoare și devin, ca efect al aprobării de către autoritatea legiuitoare, acte normative cu caracter de lege, chiar dacă, din rațiuni de tehnică legislativă, alături de datele legii de aprobare, conservă și elementele de identificare atribuite la adoptarea lor de către Guvern. Așadar, legea de aprobare integrează în totalitate prevederile din ordonanța de urgență aprobată, iar, prin aprobare, ordonanța de urgență încetează să mai existe ca act juridic normativ distinct; aprobarea dă naștere însă unui act normativ

nou, care a absorbit și ordonanța de urgență. Ca atare, întrucât devin parte integrantă a legii de aprobare, dispozițiile ordonanței de urgență pot fi supuse controlului de constituționalitate în condițiile art. 146 lit. a) din Legea fundamentală (a se vedea Decizia nr. 95 din 8 februarie 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 177 din 23 februarie 2006, Decizia nr. 1.039 din 9 iulie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 21 august 2009, Decizia nr. 1.257 din 7 octombrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 6 noiembrie 2009, sau Decizia nr.25 din 16 ianuarie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.128 din 28 februarie 2019).

55. Totodată, în jurisprudența sa, Curtea a apreciat că este competentă să analizeze în cadrul controlului *a priori* de constituționalitate care privește legea de aprobare însăși îndeplinirea de către ordonanța de urgență aprobată a condițiilor prevăzute de art. 115 alin. (4) și (6) din Constituție (în acest sens, cu titlu exemplificativ, pot fi menționate Decizia nr. 421 din 9 mai 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 367 din 30 mai 2007, Decizia nr. 584 din 13 iunie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 457 din 6 iulie 2007, Decizia nr. 919 din 6 iulie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 504 din 15 iulie 2011, Decizia nr. 1.533 din 28 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 905 din 20 decembrie 2011, sau Decizia nr.55 din 5 februarie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 136 din 25 februarie 2014).

56. Așa fiind, Curtea constată că obiectul sesizării de neconstituționalitate se încadrează în dispozițiile art.146 lit.a) din Constituție.

(2) Analiza obiecției de neconstituționalitate

57. Curtea observă că, în motivarea sesizării, autorul acesteia formulează deopotrivă motive de neconstituționalitate extrinsecă și intrinsecă, după cum urmează:

(2.1.) Analiza criticilor referitoare la neconstituționalitatea extrinsecă

58. În argumentarea acestui tip de critici, se susține, în esență, că Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018 încalcă art.115 alin.(4) și (6) din Constituție, referitor la regimul ordonanțelor de urgență. În ceea ce privește critica prin raportare la prevederile art.115 alin.(4) din Constituție, se arată că modificările aduse Legii nr.3/2000 prin actul normativ menționat nu pot fi justificate prin existența unei situații extraordinare și nici printr-o urgență a reglementării, având în vedere că, deși sunt motivate în considerarea organizării apropiatului referendum pentru revizuirea Constituției, în realitate se aplică tuturor celor trei tipuri de referendum: referendumul pentru revizuirea Constituției, referendumul pentru demiterea Președintelui României și referendumul privind probleme de interes național.

59. Sub acest aspect, Curtea observă că Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018 cuprinde 13 articole, art.I - art.XIII, primul dintre acestea fiind cel care conține diverse modificări aduse direct Legii nr.3/2000, iar celelalte 12 cuprinzând prevederi destinate în mod specific organizării și desfășurării referendumului național pentru revizuirea Constituției din zilele de 6 și 7 octombrie 2018.

60. Criticile de neconstituționalitate formulate de autorul excepției vizează art.I din ordonanța de urgență, dintre care primele două puncte se referă la organizarea referendumului local concomitent cu cel național, iar celelalte 16 conțin reglementări ce oferă soluții de natură practică unor probleme pe care le implică organizarea oricărui referendum, inclusiv a celui pentru revizuirea Constituției, cum sunt cele referitoare la întocmirea și tipărirea listelor electorale permanente din țară (art.I pct.3 cu referire la art.17 din Legea nr.3/2000) și la organizarea și funcționarea secțiilor de votare din străinătate (art.I. pct.4 cu referire la art.18 din Legea nr.3/2000).

61. De asemenea, o serie de dispoziții modificatoare au ca scop actualizarea Legii nr.3/2000 prin eliminarea trimiterilor la dispozițiile Legii nr.68/1992 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.164 din 16 iulie 1992, și ale Legii nr.70/1991 privind alegerile locale, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 79 din 18 aprilie

1996 - ambele abrogate prin Legea nr.373/2004 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.887 din 29 septembrie 2004, respectiv prin Legea nr.67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.333 din 17 mai 2007 -, și înlocuirea lor cu referirea la Legea nr.208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, cu modificările și completările ulterioare. O asemenea modificare nu are strict rol de conformare a Legii nr.3/2000 la exigențele de tehnică legislativă impuse prin Legea nr.24/2000, ci are ca scop crearea unui cadru legal caracterizat prin certitudine și predictibilitate, care să îndepărteze confuziile ce se pot produce prin trimiterile la acte normative abrogate, în ceea ce privește reguli procedurale care este necesar să fie aplicate pentru toate tipurile de referendum, dar, în primul rând și fără întârziere, în cadrul referendumului din 6-7 octombrie 2018.

62. Tot astfel, art.I pct.7, 9, 10 și 12 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018, cu referire la art.23, 26, 27¹ din Legea nr.3/2000, aduce modificări apte să ordoneze și să eficientizeze activitatea infrastructurii implicate în organizarea și desfășurarea referendumului, vizând constituirea și compunerea birourilor electorale de la toate nivelurile. Edictarea acestora în regim de urgență este justificată de proximitatea momentului desfășurării referendumului național pentru revizuirea Constituției, deja hotărât. Exprimarea este generică, acoperind astfel toate cele trei tipuri de referendum, tocmai ca urmare a similitudinilor existente între acestea, sub aspectul detaliilor de ordin procedural și organizatoric. Caracteristicile comune ale referendumurilor reclamă reglementări comune, astfel că stabilirea anumitor reguli pentru referendumul pentru revizuirea Constituției se realizează prin amenajarea în aceeași manieră a tuturor tipurilor de referendum, fără să se poată invoca inexistența unei situații extraordinare și a unei urgențe reale, de vreme ce operațiunea de reglementare legislativă a unuia dintre ele este implicit aplicabilă și celorlalte, cu referire la aspectele mai sus menționate.

63. În motivarea criticii de neconstituționalitate extrinsecă se citează cele reținute de Curtea Constituțională în jurisprudența sa (Decizia nr.361 din 26 mai 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.419 din 3 iunie 2016), în sensul că organizarea concomitentă a unui referendum local cu alegeri locale reprezintă o situație conjuncturală, iar astfel de motive constituie aspecte de oportunitate a reglementării, caz în care nu există o situație extraordinară, de natură obiectivă. Prin analogie cu această argumentație, autorul obiecției de neconstituționalitate susține că și organizarea simultană a unui referendum de revizuire a Constituției și a unui referendum local este o situație conjuncturală, de oportunitate, care nu poate fi calificată drept o situație extraordinară a cărei reglementare nu poate fi amânată.

64. Față de această critică, Curtea constată că decizia la care face referire autorul obiecției a fost pronunțată cu privire la constituționalitatea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.15/2016 pentru completarea Legii nr.3/2000 prin care se permitea organizarea referendumului local la aceeași dată cu alegerile locale. Curtea a sancționat lipsa situației extraordinare care să justifice emiterea actului normativ criticat, reținând că Guvernul a procedat în acest mod în considerarea faptului că la data de 5 iunie 2016 urmau să aibă loc atât alegeri locale, cât și referendumuri locale în două unități administrativ-teritoriale, și anume în comuna Dângenii - pentru înființarea a trei noi sate - și în municipiul Oradea - cu privire la oportunitatea modificării limitei administrative a unității administrativ-teritoriale. Scopul ordonanței de urgență consta în crearea posibilității ca la referendumurile locale să se utilizeze infrastructura alegerilor locale. Argumentele care au stat la baza soluției de admitere pronunțate cu acel prilej nu își găsesc însă aplicabilitate în cauza de față, existând diferențe semnificative între cele două ipoteze examinate.

65. Astfel, ordonanța de urgență a cărei neconstituționalitate sub aspect extrinsec a fost constatată de Curtea Constituțională prin Decizia nr.361 din 26 mai 2016 avea ca obiect unic de reglementare situația organizării referendumului local odată cu alegerile locale, pe când ordonanța de urgență criticată în cauza de față are o

sferă mult mai largă, așa cum s-a arătat mai sus. Totodată, elementul de oportunitate, sancționat corespunzător de Curtea Constituțională, decurgea în mod evident din faptul că hotărârile consiliilor locale organizatoare ale celor două referendumuri locale erau ulterioare stabilirii datei alegerilor locale, fiind, așadar, emise cu nesocotirea prevederilor Legii nr.3/2000, de vreme ce data acestora era fixată în aceeași zi cu cea deja stabilită pentru alegerile locale, Guvernul încercând să justifice, în realitate, acest demers contrar legii pe considerente de oportunitate. Or, în cauza de față, în contextul complexității reglementării vizate de Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018, nu se poate vorbi despre o situație conjuncturală pe care ordonanța ar rezolva-o, așa cum a fost cazul în speța analizată anterior de Curtea Constituțională.

66. În concluzie, ordonanța de urgență criticată respectă exigențele impuse de art.115 alin.(4) din Constituție.

67. Curtea constată că Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018 este criticată sub aspect extrinsec și prin raportare la prevederile art.115 alin.(6) din Legea fundamentală, potrivit cărora ordonanțele de urgență nu pot afecta drepturile electorale. În acest sens, se critică intervențiile legislative cum sunt cele de la art. I pct. 5 din ordonanța de urgență, prin care se abrogă dispozițiile din Legea nr.3/2000 care oferă cetățenilor posibilitatea de a verifica înscrierea în listele electorale sau cele de la art. I pct. 17 din ordonanța de urgență privind exceptarea aplicării dispozițiilor referitoare la Sistemul informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal.

68. Sub acest aspect, Curtea reține că, în jurisprudența sa, a statuat că drepturile electorale formează o categorie distinctă între drepturile și libertățile cetățenilor și că sfera acestora este mai largă decât cea rezultată din Constituție, unde sunt reglementate doar drepturile electorale fundamentale ale cetățenilor, în timp ce celelalte drepturi electorale sunt prevăzute de lege (a se vedea, în acest sens, Decizia nr.1189 din 6 noiembrie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.787 din 25 noiembrie 2008). În consecință, afectarea prin intermediul unei ordonanțe de urgență a oricăruia dintre drepturile prevăzute de legislația electorală în

beneficiul alegătorilor/votanților și/sau, după caz, al candidaților atrage neconstituționalitatea acesteia. În ceea ce privește criticile formulate în cauza de față din această perspectivă, Curtea observă că acestea vizează art.I pct.5 din ordonanța de urgență, care abrogă prevederile art.19 din Legea nr.3/2000 care conferă cetățenilor dreptul de a verifica înscrierea în listele electorale. Același articol stabilește regulile procedurale aplicabile, pe de o parte, întâmpinărilor împotriva omisiunilor, înscrierilor greșite și oricăror erori din liste și, pe de altă parte, contestațiilor îndreptate împotriva dispozițiilor luate de autoritățile publice care au întocmit listele. Analiza criticilor în discuție necesită o interpretare sistematică, prin prisma prevederilor art.120 din Legea nr.208/2015, care stabilesc că „*Prevederile prezentei legi privind corpul experților electorali, secțiile de votare, **Registrul electoral și listele electorale permanente** se aplică în mod corespunzător alegerilor pentru Președintele României, alegerilor pentru autoritățile administrației publice locale, alegerilor pentru Parlamentul European, precum și **referendumurilor naționale și locale**”*. Prin art.I pct.17 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018, în Legea nr.3/2000 a fost introdus un text corespondent, art.62, care prevede că „*Dispozițiile prezentei legi se completează în mod corespunzător cu cele ale Legii nr. 208/2015, cu modificările și completările ulterioare (...)*”. Curtea observă că, potrivit art.48 din Legea nr.208/2015, „*Listele electorale cuprind cetățenii cu drept de vot înscriși în Registrul electoral.*”. Conform art.24 din aceeași lege, **Registrul electoral** este un sistem informatic național de înregistrare și actualizare a datelor de identificare a cetățenilor români cu drept de vot și a informațiilor privind arondarea acestora la secțiile de votare, a cărui finalitate constă inclusiv în realizarea listelor electorale permanente și a comunicărilor prevăzute de lege privind actualizarea acestora. În art.47 din Legea nr.208/2015 este prevăzut în mod expres dreptul a cărui eliminare se pretinde de către autorul prezentei obiecții a se fi produs prin intermediul Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018, cu referire însă la Registrul electoral. Ca atare, în condițiile în care Registrul electoral a fost conceput ca un mecanism menit să preia funcțiile listelor electorale, dar cu fiabilitatea specifică unui sistem informatic, Curtea

apreciază că nu se pune problema afectării dreptului electoral invocat de autorul obiecției.

69. Tot prin raportare la dispozițiile art.115 alin.(6) din Constituție, se critică și art. I pct. 15 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018. Acesta schimbă modalitatea în care Autoritatea Electorală Permanentă realizează controlul în vederea depistării eventualelor voturi multiple sau a persoanelor care au votat fără a avea drept de vot, acest control realizându-se numai la sesizarea persoanelor interesate, însoțită de probele pe care se întemeiază. Se susține că se afectează astfel dreptul electoral procedural al cetățenilor de a beneficia de o verificare din oficiu a listelor electorale permanente și suplimentare, antrenând consecințe negative asupra acestuia prin restrângerea condițiilor de realizare a controlului și prin impunerea de cerințe suplimentare pentru persoanele care solicită o astfel de verificare.

70. Curtea apreciază că nu poate fi reținută nici această critică. Astfel, în varianta anterioară modificării prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2015, Legea nr.3/2000 preciza, la art.43¹ alin.(5), că *„Biroul Electoral Central va înainta copiile listelor electorale permanente, respectiv tabelele electorale utilizate în cadrul secțiilor de votare Autorității Electorale Permanente, care le va verifica în vederea depistării eventualelor voturi multiple, în termen de 60 de zile de la data referendumului. În situația în care Autoritatea Electorală Permanentă va constata existența unor persoane care și-au exercitat votul de mai multe ori, va sesiza organele de urmărire penală în vederea aplicării prevederilor art. 387 din Codul penal”*.

71. Era vorba, așadar, despre o verificare ce avea loc după finalizarea procedurii referendumare, adică după centralizarea opțiunilor votanților și stabilirea rezultatului referendumului. Constatările Autorității Electorale Permanente cu privire la eventualele voturi multiple nu puteau influența rezultatul referendumului, ci constituiau doar acte de sesizare a organelor de urmărire penală în vederea aplicării prevederilor art. 387 din Codul penal – *Frauda la vot*. Aceasta reprezenta o competență a Autorității Electorale Permanente, iar nu un drept de natură electorală

recunoscut în beneficiul cetățenilor cu drept de vot cu privire la organizarea și desfășurarea referendumului. Prin urmare, nu sunt incidente dispozițiile art.115 alin.(6) din Constituție, nefiind în discuție vreun drept electoral.

72. Curtea remarcă, totodată, că, potrivit noii reglementări, introduse prin art.I pct.15 din ordonanța de urgență, art.43¹ alin.(5) din Legea nr.3/2000 a fost abrogat, situația în discuție regăsindu-se în art.43¹ alin.(4) din aceeași lege, soluția legislativă fiind însă diferită. Astfel, în prezent, în condițiile Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018, Autoritatea Electorală Permanentă va verifica doar la sesizarea persoanelor interesate listele electorale permanente și listele electorale suplimentare utilizate în cadrul secțiilor de votare la care se referă sesizarea, în scopul descoperirii cazurilor în care o persoană a votat fără a avea drept de vot sau a votat de mai multe ori. În situația în care Autoritatea Electorală Permanentă va constata existența unor persoane care au votat fără a avea drept de vot sau și-au exercitat votul de mai multe ori, va sesiza organele de urmărire penală în vederea aplicării prevederilor art. 387 din Codul penal. Și în acest caz verificarea intervine ulterior încheierii procedurii referendumare - în cel mult 15 zile de la data constatării valabilității referendumului național – sesizările trebuind să fie însoțite de probele pe care se întemeiază. În această modalitate, sunt implicați în declanșarea verificărilor înșiși cetățenii, cărora li se atribuie, așadar, un rol important în acest demers.

73. Se mai susține, în esență, că Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018 încalcă prevederile din Constituție cuprinse în art. 1 alin. (4) privind separația puterilor în stat, art. 61 alin. (1) privind rolul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării, art. 147 alin. (4) referitor la forța general obligatorie a deciziilor Curții Constituționale și art. 151 alin. (3) potrivit cărora revizuirea Constituției este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire.

74. Criticile vizează faptul că, prin art.II, s-a precizat că „*alegătorii sunt chemați să își exprime voința prin vot în cadrul referendumului național cu privire la revizuirea Constituției, în zilele de 6 și 7 octombrie 2018*”, deși, cu doar două luni în

urmă, Parlamentul adoptase Legea nr.159/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000, care a stabilit data referendumului pentru revizuirea Constituției ca fiind ultima duminică din intervalul de 30 de zile prevăzut de art.151 alin.(3).

75. Curtea constată că această critică nu este întemeiată, neputându-se reține argumentul principal invocat de autorul obiecției, constând în încălcarea competenței exclusive a Parlamentului de a decide data organizării acestui tip de referendum. Prin ordonanța de urgență criticată nu se nesocotește voința forului legislativ suprem și nici nu se derogă de la prevederile art.151 alin.(3) din Constituție. Ziua stabilită inițial de acesta a fost menținută, perioada de exprimare a opțiunii electoratului fiind suplimentată cu încă o zi, ziua de sâmbătă, 6 octombrie, premergătoare celei stabilite de Parlament. Extinderea acestei perioade nu este de natură să înfrângă suveranitatea decizională a Parlamentului, ci îi conferă o eficacitate superioară, fiind realizată în spiritul împlinirii într-o măsură cât mai înaltă a dreptului cetățenilor de a vota în cadrul referendumului organizat în vederea revizuirii Legii fundamentale. Astfel privite lucrurile, nu prezintă relevanță împrejurarea că prelungirea perioadei de exercitare a dreptului la vot cu încă o zi s-a produs cu doar două luni după stabilirea inițială a datei prin modificarea Legii nr.3/2000.

(2.2.) Analiza criticilor referitoare la neconstituționalitatea intrinsecă

76. Se critică faptul că art.I pct.1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018 încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție întrucât textul art.2 alin.(3) din Legea nr.3/2000, așa cum a fost modificat, este lipsit de claritate și precizie. Astfel, art.2 alin.(3) din Legea nr.3/2000 prevede că „*În cadrul referendumului populația poate fi consultată cu privire la una sau la mai multe probleme de interes național sau local, după caz, precum și cu privire la revizuirea Constituției sau la o problemă de interes național și o problemă de interes local, pe buletine de vot separate.*” Se susține, în argumentarea criticii, că prin folosirea conjuncției „sau” nu reiese cu claritate posibilitatea organizării în același timp a unui referendum de revizuire a Constituției și a unui referendum cu privire la probleme de interes local. Curtea constată că nu poate fi reținută această critică, redactarea textului de lege citat fiind suficient de

explicită și inteligibilă pentru a nu ridica niciun fel de probleme de interpretare în ceea ce privește desfășurarea simultană a diverselor tipuri de referendum.

77. În ceea ce privește art.I pct.7 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018, care modifică art.23 din Legea nr.3/2000, se critică faptul că, potrivit alin.(1) al acestui articol, birourile electorale (Biroul Electoral Central, birourile electorale de circumscripție ale județelor, biroul electoral de circumscripție a municipiului București, oficiile electorale ale sectoarelor municipiului București și biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate) se constituie în cel mult 5 zile de la data aducerii la cunoștință publică a datei referendumului, nefiind clar care este momentul de la care se calculează termenul. Autorul obiecției arată că, în opinia sa, este incert dacă termenul de 5 zile curge de la momentul publicării actului/actelor corespunzătoare în Monitorul Oficial sau de la momentul diseminării informațiilor prin presă, radio și televiziune.

78. Curtea apreciază că este evident că textul de lege criticat are în vedere momentul publicării în Monitorul Oficial a actului declanșator al procedurii referendumare, constând, după caz, într-o lege – pentru ipoteza referendumului pentru revizuirea Constituției, într-o hotărâre a Parlamentului – pentru situația referendumului organizat pentru demiterea Președintelui României sau într-un decret al Președintelui, atunci când acesta convoacă un referendum cu privire la probleme de interes național. Doar actele autorităților care sunt publicate în Monitorul Oficial prezintă certitudine absolută și constituie repere în funcție de care se pot calcula anumite termene. Diseminarea informațiilor prin presă, radio și televiziune prezintă, prin însăși natura sa, un grad înalt de relativitate, depinzând de o multitudine de variabile determinate de diversitatea modului de funcționare și organizare a activității mass-mediei.

79. Se mai susține că art.I pct.9 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018, cu referire la art.26 alin.(1) teza întâi din Legea nr.3/2000, încalcă art.1 alin.(5) privitor la principiul legalității, art.8 alin.(2) care consacră rolul partidelor politice și art.16 alin.(1) din Constituție referitor la egalitatea în fața legii.

80. Sub acest aspect, Curtea observă că Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018 înlocuiește sintagma „*delegați ai partidelor politice reprezentate în Parlament*” cu sintagma „*delegați ai partidelor politice parlamentare*”, atunci când reglementează compunerea birourilor electorale.

81. Curtea constată că nu poate fi reținută interpretarea pe care autorul obiecției o dă textelor de lege criticate, în sensul că partidele politice parlamentare care nu au un grup propriu în ambele Camere ale Parlamentului ar fi excluse de la posibilitatea de a propune un membru în fiecare birou electoral. Aceasta, deoarece art.15 alin.(2) lit.a) din lege vizează partidele politice parlamentare, adică acelea care au grup parlamentar propriu în cel puțin una din Camerele Parlamentului, potrivit art.118 alin.(2) din Legea nr.208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente.

82. Se critică, în continuare, și sub aspect intrinsec prevederile art. I pct. 15 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 86/2018, cu referire la art.43¹ alin.(4) din Legea nr.3/2000, care introduc noua concepție legislativă potrivit căreia Autoritatea Electorală Permanentă nu mai verifică din oficiu, în termen de 60 de zile de la data referendumului, listele electorale permanente și tabelele electorale utilizate în cadrul secțiilor de votare în vederea depistării eventualelor voturi multiple, ci doar la sesizarea persoanelor interesate, făcută în cel mult 15 zile de la data constatării valabilității referendumului național și însoțită de probele pe care se întemeiază. Curtea constată că criticile nu sunt întemeiate, pentru aceleași argumente pe care le-a expus la par.71 și 72 din prezenta decizie.

83. În fine, se critică dispozițiile art.I pct.18 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018, potrivit căroră, în tot cuprinsul anexelor nr. 2-6 din Legea nr.3/2000, sintagma „*Numărul participanților trebuie să fie egal cu suma ce rezultă din adăunarea cifrelor de la pct. 5, 6 și 7*” se înlocuiește cu sintagma „*Pct. 2 >/= Pct. 5 + pct. 6 + pct. 7*”, unde 2 este numărul participanților la referendum, 5 este

numărul voturilor valabil exprimate la răspunsul „DA”, 6 este numărul voturilor valabil exprimate la răspunsul „NU”, iar 7 este numărul voturilor nule.

84. Formula este similară în ambele versiuni, diferența constând în relația dintre cei doi termeni, în varianta inițială fiind vorba despre egalitate perfectă, în noua redactare permițându-se depășirea celui de-al doilea termen. Cu alte cuvinte, dacă înainte de modificare numărul participanților se considera că trebuie să fie egal cu suma voturilor valabil exprimate la răspunsul „DA”, a celor la răspunsul „NU” și a voturilor nule, în actuala variantă, rezultată în urma modificării prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2019, Legea nr.3/2000 prevede că numărul participanților se consideră a fi egal sau mai mare cu suma voturilor valabil exprimate la răspunsul „DA”, a celor la răspunsul „NU” și a voturilor nule.

85. În condițiile în care, potrivit art.5 alin.(2) din Legea nr.3/2000, referendumul este valabil dacă la acesta participă cel puțin 30% din numărul persoanelor înscrise în listele electorale permanente, Curtea constată că numărul participanților are o importanță crucială în ceea ce privește condiția prealabilă a cvorumului de participare, ce determină validitatea în sine a referendumului. Ca atare, prevederile legale care acordă relevanță juridică numărului de persoane care nu și-au exprimat dreptul de vot în niciun fel, nici măcar printr-un vot nul, dar a căror prezență a fost consemnată în procesele-verbale ale secțiilor de votare, pot să vicieze condiția de cvorum cerută pentru validitatea referendumului, crescând în mod artificial numărul participanților prin luarea în considerare și a celor care nu și-au exercitat în niciun fel dreptul de vot. În această manieră, formula propusă tinde să denatureze realitatea, conferind valențe juridice unor atitudini contrare spiritului civic și pune în discuție caracterul de stat de drept, prin riscul pe care îl implică, de alterare a rezultatului referitor la validitatea referendumului.

86. Curtea observă, în același timp, că nu este exclusă nici ipoteza evidențiată în punctul de vedere al președintelui Camerei Deputaților și al Guvernului, potrivit căreia, în practică, este posibil ca unii dintre alegători să nu își exercite dreptul de vot, deși se prezintă la urne, fiind luați în evidențele birourilor

electorale ale secțiilor de votare respective. De aceea, pentru rigoare juridică și pentru o corectă reflectare a realității faptice, formula propusă de legiuitor ar trebui să facă referire la numărul participanților care și-au exercitat efectiv dreptul de vot, introducând în urnă buletinul de vot, indiferent de opțiunea exprimată.

87. În acest context, Curtea subliniază, totodată, că, în Codul de bune practici în materie de referendum adoptat de Comisia de la Veneția, se prevede în mod explicit, la secțiunea 3.2. „Libera exprimare a voinței electoratului și combaterea fraudei”, lit.a. „Procedura de votare”, pct.(ix), că „*buletinele de vot neutilizate sau anulate nu trebuie scoase din incinta secției de votare*”.

88. În consecință, Curtea constată că prevederile art.I pct.18 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018 sunt neconstituționale, contravenind prevederilor art.1 alin.(3) din Legea fundamentală care consacră caracterul de stat de drept al statului român.

89. Pentru considerentele arătate, în temeiul art.146 lit.a) și al art.147 alin.(4) din Constituție, precum și al art.11 alin.(1) lit.A.a), al art.15 alin.(1) și al art.18 alin.(2) din Legea nr.47/1992, cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

1. Admite obiecția de neconstituționalitate și constată că prevederile articolului unic [cu referire la art.I pct.18 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018] din Legea pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, precum și pentru unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a referendumului național pentru revizuirea Constituției sunt neconstituționale.

2. Respinge, ca neîntemeiată, obiecția de neconstituționalitate și constată că sunt constituționale prevederile articolului unic [cu referire la art.I pct.1, 7, 9 și 15 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.86/2018] din Legea pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.86/2018, în raport cu criticile de neconstituționalitate intrinsecă formulate, precum și legea, în ansamblul său, în raport cu criticile de neconstituționalitate extrinsecă formulate.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică Președintelui României, președinților celor două Camere ale Parlamentului și prim-ministrului și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 13 martie 2019.

**PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE,**

prof. univ. dr. Valer Dorneanu

**MAGISTRAT-ASISTENT,
Valentina Bărbăteanu**

